

7. SJÁLFSTÆÐISBARÁTTAN

Markmið

Að nemandi átti sig á

- að valdarán Jörgens Jörgensen tengdist að mörgu leyti hugmyndum frönsku stjórnarbyltingarinnar;
- hvað átt er við með þjóðrækni og hvernig hún kom fram á Íslandi;
- að þjóðernisstefnan barst hingað til lands í gegnum íslenska menntamenn í Danmörku;
- að fyrsta þjóðerniskrafan var endurreisn Alþingis (eftir stofnun ráðgjafarþinga í Danmörku);
- að Íslendingar kröfðust þess að fá löggjafar- og framkvæmdavaldið frá konungi eftir að hann hafði lagt einveldi sitt niður;
- að Íslendingar fengu löggjafarvaldið til landsins þegar Danir afhentu landsmönnum stjórnarskrána;
- að stjórnarskráin kvað á um ýmis mannréttindi (sem voru meiri en íslenskir þingmenn höfðu verið tilbúnir til að veita almenningi).

Kennsla

Sjálfsagt er að tengja valdarán Jörgensens við frönsku stjórnarbyltinguna enda setti hann fram ýmsar hugmyndir sem tóku greinilega mið af henni, svo sem sjálfstæði og lýðræði. Viðbrögð Íslendinga sýna að þeir voru ekki farnir að velta þeim hlutum fyrir sér enda erfitt í fátæku, fámennu og dreifðu samfélagi.

Benda skal nemendum á að Íslendingar hafi litið á sig sem sérstaka þjóð þó að þeir hafi ekki hugleitt sjálfstæði. Mörg ríki Evrópu voru fjölþjóðleg og því var staða Íslendinga fjarri því að vera einstök. Landsmenn voru því margir þjóðræknir og sjálfsagt að nemendur þekki til þess.

Mikilvægt er að nemendur átti sig á að sjálfstæðisbaráttan hófst á meðal íslenskra menntamanna í Danmörku þar sem þeir kynntust evrópsku þjóðernisstefnunni sem kom fram á þessum tíma.

Útlista skal fyrir nemendum hvernig sjálfstæðisbaráttan þróaðist. Fyrst kom krafan um endurreisn Alþingis sem skyldi fá sama hlutverk og hin nýstofnuðu dönsku ráðgjafarþing. Eftir að konungur lagði niður einveldi sitt gerðu Íslendingar kröfu til að fá löggjafar- og framkvæmdavaldið til landsins sem hefði þýtt algjöra stjórn innri mála. Íslendingar fengu löggjafarvaldið með stjórnarskránni og framkvæmdavaldið með heimastjórninni.

Sjálfsagt er að greina nemendum frá þeim mannréttindum sem stjórnarskráin boðaði að landsmenn skyldu njóta. Í því sambandi er hollt að hafa í huga að Danir sýndu meira frjálshlyndi viðvíkjandi réttindum og frelsi einstaklingsins en íslensk valdastétt sem vildi halda bændasamfélaginu í föstum skorðum.

Umræður

- Hafa nemendur heyrt um frönsku stjórnarbyltinguna? Út á hvað gekk hún?
- Hvað vita nemendur um Jörund hundadagakonung?
- Hvað er þjóðrækni í huga nemenda?
- Hvað er þjóðernisstefna og hvenær fóru Íslendingar að krefjast aukins sjálfstæðis?
- Hvað einkenndi sjálfstæðisbaráttu Íslendinga? Hverjar voru kröfurnar?
- Af hverju er Jón Sigurðsson álitinn sjálfstæðishetja? Eru stjórn málaforingja mikilvægir í sögunni eða er vafasamt að hefja þá á stall sem sérstakar frelsishetjur?
- Hver er munurinn á þjóðfrelsis- og lýðræðisbaráttu? Er víst að innlend stjórn komi betur fram við almenning en erlend stjórn?
- Hvað er átt við með stjórnarskrá? Hvaða þýðingu hafði stjórnarskráin fyrir Íslendinga?
- Hvernig tengist ljóðið á bls 69 efni kaflans?

VERKEFNI

Ritun

- Skrifaðu frétt sem segir frá valdaráni Jörundar hundadagakonungs. Reyndu um leið að lýsa hvernig stjórn hann virðist hafa viljað koma á í landinu.
- Ímyndaðu þér að þú sért einn af Fjölnismönnum. Þú þarft að skrifa grein í Fjölni sem ber vott um þjóðrækni og þjóðernisstefnu. Skrifaðu stutta grein.
- Ímyndaðu þér að þú sért á þjóðfundinum. Þú ræður hvort þú ert íslenskur þingmaður eða fulltrúi konungs. Eftir fundinn skrifar þú bréf til vinar þíns. Skrifaðu bréfið.
- Ímyndaðu þér að þú sért Jón Sigurðsson. Hann er að velta fyrir sér framtíð þjóðarinnar og þeim ólíku viðhorfum sem hann og bændur höfðu um stjórn landsins. Skrifaðu dagbókarfærslu fyrir hans hönd þar sem þessar hugleiðingar koma fram.

Myndmennt

- Útbúðu myndasögu af valdaráni Jörundar hundadagakonungs.
- Teiknaðu myndasyrpu þar sem segir af samskiptum Rasmus Christian Rask við Íslendinga.
- Hópverkefni þar sem hver hópur tekur fyrir tiltekinn þátt sjálfstæðisbaráttunnar. Sjálfsagt er að láta nemendur afla frekari upplýsinga en fram koma í bókinni. Nemendur gætu t.d. gert veggspjald í máli og myndum og kynnt verkefnið fyrir bekknum í lokin. Það mætti skipta verkefnum niður á hópa, til dæmis:
- Franska stjórnarbyltingin, valdarán Jörundar og þjóðrækni.
- Þjóðernisstefnan og Alþingi endurreist.
- Einveldi afnumið og þjóðfundurinn.
- Stöðulögin og stjórnarskrá.

Kort

- Aflaðu þér upplýsinga um hvar evrópskar byltingar áttu sér stað (frá 1789–1900) og merktu þær inn á kort.
- Aflaðu þér upplýsinga um þjóðir Evrópu sem lutu erlendu valdi og merktu þær inn á kort. Þú getur einnig merkt inn á kortið hvenær viðkomandi þjóðir fengu sjálfstæði.

Tímaás

- Aflaðu þér upplýsinga um evrópskar byltingar (frá 1789–1900) og merktu inn á tímaásinn.
- Aflaðu þér upplýsinga um sjálfstæðisbaráttu Íslendinga á 19. öld. Merktu inn á tímaásinn þau ártöl sem þú telur skipta mestu máli.

Leikræn tjáning

- Nemendur eiga að útbúa leikrit um þjóðfundinn þar sem málstaður Dana og Íslendinga kemur fram. Hugmyndir Dana eru kynntar fyrir fundinum og íslensku þingmennirnir bregðast við með því að haldra fram málstað Íslendinga. Jón Sigurðsson er helsti fulltrúi Íslendinga en nokkrir konungkjörnir þingmenn vilja fara hæggar í sakirnar. Umræður dragast á langinn og að lokum er konungsfulltrúa nóg boðið svo að hann slítur fundi. Lokaorðin eru: „Við mótmælum allir“.